

Amerikansk forskeropprør mot publiseringstradisjoner

Et økende antall forskere verden over kjemper for å gjøre all publisert forskning til «public domain», dvs. fritt tilgjengelig og fri for copyright-bestemmelser. Amerikaneren Patrick O. Brown er en av dem som fører an i opptoget.

Molekylærmedisineren Pat Brown, kjent for sitt arbeid med å ta i bruk DNA-mikromatri-seteknologi innen kreftdiagnostikk, var en av hovedgjestene under den internasjonale kreftkongressen i Oslo i sommer. Brown benyttet anledningen til å agitere for fri forskningsformidling og varslet samtidig et opprør mot dagens publiseringssystem.

Forfatterne beholder opphavsrett

– Forskere må betale i dyre dommer for å formidle resultater i de prestisjetunge tidsskriftene, og etterpå må man søke utgiverne om å få utlevert det publiserte materialet, om det så gjelder tabeller, kurver eller illustrasjoner. Tidsskrifter bør ikke ha eiendomsretten til artikler etter at de er publisert, mener Brown.

Sammen med andre toppforskere i USA er han i gang med å etablere et nytt elektronisk publiseringssystem for fri og uavhengig forskningspublisering, Public Library of Science (1). Planen er å komme i full virksomhet i løpet av 2003, og ambisjonen er å konkurrere med de største og internasjonale tidsskriftene, blant annet *Science* og *Nature*.

– Målet er å gjøre forskningen til «public domain», dvs. fritt og offentlig tilgjengelig. Vi skal tilby en fri og ikke-kommersiell bruk av innholdet i publikasjonene, der forfatterne beholder opphavsretten til sine artikler, sier Pat Brown.

Boikotttrusler

Da Public Library of Science ble opprettet for noen år siden, var det først som et nettbasert debattforum drevet av og for forskere. I fjor organiserte forskernetverket en kampanje for å skaffe fri tilgang til alle forskningsresultater (2, 3). De truet med verken å sende manuskripter til eller utføre faglige vurderinger for tidsskrifter som ikke gjør alle forskningsartikler åpent og kostnadsfritt tilgjengelig på net-

tet senest seks måneder etter publisering. Bakgrunnen for oppropet, som har fått tilslutning fra 30 000 forskere i 170 land, er at abonnementsprisen for vitenskapelige tidsskrifter er blitt flerdoblet de siste årene.

– Det ligger store kommersielle interesser i dagens forskning og forskningspublisering. Bare i USA brukes det årlig rundt 50 milliarder dollar på basalforskning, og globalt det dobbelte, sier Pat Brown.

Overgangen til å bli et publiseringssystem som skal eies og drives av forskerne selv, uten profittinteresser, skal realiseres gjennom tilskudd fra amerikanske forskningsfond og toppforskingsmiljøer. Brown vil ikke oppgi hvor store beløp det er snakk om, men etter det Tidsskriftet forstår, dreier det seg om flere titall millioner dollar i startkapital.

Problem for forskere i u-land

– Private eierrettigheter tydeliggjør de motstridende interessene mellom forskning og kommersiell virksomhet. Selv om Internett har gitt oss en mektig teknologi for å kunne spre kunnskap, er det stadig færre forskere som har tilgang til forskningsresultatene. De fleste tidsskrifter på nett er passordbeskyttet, og bare forskere ved store og pengesterke institusjoner som har abonnementsordninger, er sikret tilgang. Især er dette et problem for forskere i utviklingsland, sier Brown.

Han medgir at han også møter motstand mot planene om å true den etablerte publiseringstradisjonen. Noen av de største skeptikerne er små forskningsmiljøer, som ser seg avhengig av å publisere i ledende, meritterende tidsskrifter for å få støtte til sin forskning.

– Dette er et problem. Som forsker er det viktig å kunne vise til at man har publisert i prestisjetunge tidsskrifter. Men jeg er overbevist om at vi har potensial til å lage et uav-

hengig, åpent og meritterende system som vil få stor oppslutning, sier han.

Tradisjoner for fall

Det blir likevel ikke gratis å publisere forskningsresultater i Public Library of Science. Pat Brown opplyser at det blir en engangssum på rundt 1 000 dollar som dekker publisering på Internett og trykking i en papirutgave.

– Til gjengjeld vil enhver som ønsker tilgang til en artikkel, kunne få det i fullt monn, understreker han.

– Men vil det ikke bli lettere å rappe resultater?

– Gjort er gjort og publisert er publisert. Resultater som allerede er publisert ligger der, synlige for all verden. Upubliserte resultater, derimot, stiller det seg annerledes med, sier den amerikanske forskeren.

Han er ikke i tvil om at dagens abonnementsmodell står for fall: – Dagens system fungerte før Internett kom, men i fremtiden må tidsskriftene åpne sine informasjons- og databaser for innsyn. Hvis så ikke skjer, vil både tidsskrifter og forskningsmiljøer gå fløyten.

– Tom Sundar, *Tidsskriftet*
tom.sundar@legeforeningen.no

Litteratur

1. Public Library of Science. www.publiclibraryofscience.org/ (13.8.2002).
2. Nylenna M. Forskningsformidlingens frihetskamp. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2001; 121: 1997.
3. Roberts RJ, Varmus HE, Ashburner M, Brown PO, Eisen MB, Khosla C et al. Building a «GenBank» of the published literature. *Science* 2001; 201: 2318.

Patrick O. Brown